VOORSTELLING JAARVERSLAG

20 NOVEMBER 2013

Mijnheer de Voorzitter,
Mijnheer de Minister,
Geachte parlementsleden,
Beste genodigden,

Welkom op de presentatie van het jaarverslag 2012-2013 van het Kinderrechtencommissariaat. Het is dit jaar ons vijftiende jaarverslag en wij zijn blij dat er voor deze editie meer dan 200 mensen in De Schelp aanwezig zijn.

Het was voor het Kinderrechtencommissariaat een bijzonder druk jaar. We hebben dit jaar bijna 1000 vragen en klachten behandeld, hebben over negen verschillende thema's advies uitgebracht, schreven twaalf bijdragen voor boeken en tijdschriften, participeerden in 35 netwerken, werkgroepen of stuurgroepen en gaven 47 lezingen of workshops over kinderrechten in zijn meest diverse facetten. Ook internationaal bewoog er op kinderrechtenvlak heel wat. Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind publiceerde het afgelopen werkjaar zomaar even vier General Comments. Dat zijn lijvige commentaren bij de verschillende artikels uit het Kinderrechtenverdrag. Het VN-Comité besteedde dit jaar onder meer aandacht aan de betekenis van "het belang van het kind", het recht op spel en de rol van de overheden tegenover de industrie als het om het bewaken van kinderrechten gaat. Voor ons zijn deze Commentaren bijzonder inspirerend. Niet alleen voor ons advieswerk, maar voor onze hele werking.

Het was voor ons team tegelijk ook geen gemakkelijk jaar. We verloren in januari Mie Jacobs als collega. Mie werkte tien jaar als juriste bij ons. In die tien jaar bouwde ze een expertise op die we tot vandaag nog altijd missen. We dragen dit verslag dan ook aan haar op.

[FILMPJE "KINDEREN VALLEN TUSSEN DE PLOOIEN]

Dames en heren,

De meeste kinderen en jongeren in Vlaanderen kennen een vrij zorgeloos bestaan. Ze vliegen met veilige vleugels. En al verliezen ze af en toe wat van hun pluimen, de grond waarop ze kunnen landen geeft ze doorgaans genoeg houvast. Maar er zijn ook heel wat andere kinderen en jongeren. Ook zij willen doodgraag vliegen. Maar het lukt hen niet. Ze zitten vast. Ze vallen. Tussen de plooien. Kinderen in kwetsbare situaties raken ons. Wanneer Mika in de reportage van Panorama getuigt over leven in armoede, dan willen we meteen actie ondernemen.
Als Amir, een 12-jarige Afghaanse jongen, vertelt over wat het betekent op de vlucht zijn, denken we aan onze eigen kinderen. En als op de voorpagina's van onze kranten gestorven Syrische kinderen staan, willen we dat die waanzin stopt.

Op het Kinderrechtencommissariaat hebben we het voorbije werkjaar opnieuw veel Mika's en Amirs ontmoet. Kinderen en jongeren met een serieuze geschiedenis, soms met uitzicht op een betere toekomst, soms met een vrij uitzichtloos perspectief. We luisteren naar hen, hun ouders, grootouders of andere mensen uit hun directe omgeving. En we zoeken samen naar een oplossing. Het belang van het kind is dan altijd ons leidend principe. Keer op keer is dat een moeilijke, delicate oefening. En hoewel we het soms wel zouden willen, een standaardprocedure is er niet.

Een belangrijke opdracht van het Kinderrechtencommissariaat bestaat erin de vertolker te zijn van de noden, de belangen en de ervaringen van de 1,2 miljoen kinderen en jongeren in Vlaanderen. Het belangrijkste instrument daarvoor is onze Klachtenlijn. Bij de presentatie van ons vorig jaarverslag lanceerden we een nieuwe naam, een gratis telefoonnummer en een nieuwe website, www.kinderrechten.be. We beslisten ook om op dinsdagavond tot 20u telefonisch bereikbaar te zijn. En dat werkt. Zo werd de website voor kinderen en jongeren tussen 20 november 2012 en 31 augustus 2013 meer dan 30.000 keer bezocht. Bijna 1.000 kinderen, ouders en professionals contacteerden ons met een vraag of een klacht. Het is onmogelijk om vandaag een uitgebreide analyse van deze vragen en klachten te presenteren. Daarvoor verwijs ik graag naar het jaarverslag zelf. Ik wil wel focussen op een deelaspect ervan. Waarom nemen de bijna 200 kinderen en jongeren die ons het voorbije jaar zelf mailden of telefoneerden met ons contact op?

Bijna een derde van de vragen en de klachten van de kinderen en jongeren zelf hebben te maken met problemen in of met hun gezin. Kinderen vinden dat ze door hun ouders te weinig serieus genomen worden, of stellen zich vragen bij fysiek of psychisch geweld in hun gezin. Kinderen en jongeren zitten ook met vragen die te maken hebben met hun afstamming en identiteit. Meestal komen die vragen van geadopteerde kinderen of van kinderen uit een eenoudergezin. Soms ook van kinderen die verwekt zijn door spermadonatie.

Maar de meeste vragen komen van kinderen die geconfronteerd worden met zwaar ruziënde ouders, bijvoorbeeld in een vechtscheiding. Van hulpverleners, bemiddelaars, advocaten en rechters wordt verwacht dat zij in het belang van het kind een oplossing zoeken. En dat is geen eenvoudige oefening. Bovendien moet er ook nagedacht worden op langere termijn en in een context die mee verandert naarmate de kinderen opgroeien en de behoeften veranderen.

> *Ik ben 14. Mijn ouders zijn al twaalf jaar gescheiden. Mijn broer en ik woonden eerst bij mama. Dat liep moeilijk. We vroegen om bij papa te wonen. De rechter stond dat toe. Maar ik wilde ook van school veranderen omdat de school te ver weg is van bij papa en ik ging er niet graag. Ook mijn broer wil dat want hij werd gepest op school en de richting die hij volgt is te zwaar. Het CLB en papa vinden dat ook een goede beslissing. De rechter staat het niet toe omdat mama het niet wil. Ik ben twee keer gehoord door de rechter, maar ik heb het gevoel dat hij mij niet begrijpt. De rechter kent toch niets van onze school?*
> *Mijn broer en ik moeten ons goed voelen op school, toch ons mama niet? Ik heb al een jeugdadvocaat genomen, maar die is nu op vakantie. Hoe kan ik in september toch naar een andere school gaan?*
>
> *Ik ben Hanne en ben 11 jaar. Ik doe volgend jaar mijn plechtige communie. Voor de scheiding vonden mijn ouders het allebei leuk dat ik mijn communie zou doen. En ik kijk er al een hele tijd naar uit. Nu het zover is, heeft mama*

gezegd dat ze mij naar geen enkele activiteit zal brengen ter voorbereiding van mijn communie en de dag zelf ook niet.
Als ik niet geregeld naar de voorbereidingen ga, mag ik van de parochie mijn communie niet doen. Ik heb ook al uitgerekend op de kalender dat ik de dag van mijn communie bij mijn mama ben. Ik wil zelf naar de jeugdrechter gaan om te vragen dat mijn mama moet meewerken. Mag ik dat doen?

Kinderen en jongeren liggen in de tweede plaats vaak wakker van wat op school gebeurt. Dat hoeft niet te verbazen gezien de vele uren die ze daar doorbrengen. Uit de klachten verschijnt de school nog te vaak als een omgeving die uitsluit in plaats van insluit.

Dat geldt in de eerste plaats voor de groep kinderen en jongeren met bijzondere zorgbehoeften. Ik ben me ervan bewust dat het stijgend aantal zorgleerlingen meer druk legt op schoolteams. Tegelijk is het onaanvaardbaar dat scholen vaak om onduidelijke redenen kinderen niet op hun school toelaten, definitief gaan uitsluiten of niet toelaten om zich opnieuw in de school in te schrijven. We stellen vast dat ouders en de buitenschoolse professionele begeleiding daarbij nog te weinig als volwaardige partners beschouwd worden. Directie en leerkrachten staan te vaak niet genoeg open voor suggesties. Zelfs als professionele hulpverleners zelf de hand reiken aan schoolteams, wordt die hand niet altijd gegrepen. Als een school dat niet doet, creëert een zorgleerling nog meer druk. Het is dan een vicieuze cirkel. Samenwerken is essentieel om elke leerling gelijke kansen te geven.

Katrien zit in het eerste jaar gewoon secundair onderwijs en heeft autisme. Ze zit in een moeilijke, drukke klas. Alle ouders kregen een brief dat elke leerling die de les nog stoort, uitgesloten wordt. Katrien neemt dat erg letterlijk en durft nog amper te bewegen. Omdat ze vaak anders reageert, wordt ze ook gepest. Haar ouders gaven de school al tips om de relaties te verbeteren, maar ze voelen zich niet gesteund door de school. Katrien en haar moeder krijgen wel veel steun van de GON-begeleider. Ze overleggen regelmatig. Alleen stellen ze vast dat de rest van het schoolteam veel minder begrip heeft voor de situatie van Katrien. De GON-begeleider klaagt over gebrek aan communicatie met en tussen de leerkrachten. Zo mag de GON-begeleider wel aanwezig zijn op klassenraden, maar hij mag daar niets zeggen.
Al heel vroeg in het schooljaar wordt geopperd dat Katrien beter naar het buitengewoon onderwijs zou gaan. Katrien weet niet goed wat ze met die boodschap moet doen. Ondanks alles haalde ze altijd goede punten.

Ook bij het sanctiebeleid van sommige scholen kunnen we heel wat vragen stellen. Ik ben me ervan bewust dat scholen soms voor serieuze uitdagingen staan. Ze moeten soms snel reageren op wat zich voordoet. Bovendien is de taak van de school niet altijd eenvoudig: enerzijds wordt verwacht dat de school jongeren mee stuurt in hun groei naar jongvolwassenheid. Anderzijds wordt het niet altijd geapprecieerd als de school op een bepaalde manier ingrijpt of corrigerend optreedt. Het grote aantal definitieve uitsluitingen waarmee we het voorbije schooljaar geconfronteerd werden baart ons wel grote zorgen.
We stellen vast dat er ook na de paasvakantie nog heel wat leerlingen definitief uitgesloten worden. Toch zegt de regelgeving dat dat een bijzonder drastische ingreep is voor hoogst uitzonderlijke gevallen. Ze legt een bijzonder zware hypotheek op de slaagkansen van de leerling. Bij uitsluitingen net vóór de eindexamenperiode reiken scholen – als er geen andere school gevonden wordt – een attest uit op basis van de beschikbare schoolresultaten en informatie. Wij vinden dat geen goed signaal naar medeleerlingen. Het zorgt voor reacties als: ‘Het is toch goed dat ik geen examens moet afleggen. Zo heb ik een maand extra grote vakantie.’ Navraag bij de onderwijsadministratie leert ons dat er vorig schooljaar

2.793 uitsluitingen waren. Dat is 6% meer dan vorig schooljaar, 36% meer dan in het schooljaar 2009-2010.

Wij komen ook in contact met scholen die het anders aanpakken. Scholen die resoluut kiezen voor herstelgericht werken. Hun verhalen tonen aan dat een herstelgerichte visie en aanpak loont. “Wat is er gebeurd?” “Wie heeft schade geleden?” En “Hoe kan de schade hersteld worden?” zijn dan de centrale vragen en niet: “Welke regel werd overtreden?” “Wie heeft het gedaan?” Of “Welke straf komt overeen met de overtreding?”

Een laatste vorm van uitsluiting doet zich voor op basis van de culturele of etnische achtergrond van kinderen en jongeren. Het gaat dan bijvoorbeeld om het gebruik van hun moedertaal op school. We stellen vast dat leerlingen soms meervoudig gestraft worden omdat ze op school hun moedertaal gebruiken: bij de evaluatie van vakken (“0 op 10 voor wiskunde want je sprak Turks in de les”), bij de evaluatie van attitudes en vaardigheden en als orde- en tuchtmaatregel. Op die manier krijgen we illustraties van onderzoek dat op 31 januari 2013 in het Vlaams Parlement voorgesteld werd en waaruit blijkt dat acht op tien jongeren die thuis Turks of Arabisch of Berbers spreken, straf krijgen als ze op school hun thuistaal gebruiken.

Anderzijds kregen we opnieuw klachten over het niet toelaten van religieuze symbolen op school, van moslimmeisjes, maar ook uit de sikhgemeenschap. Over de hoofddoek van moslimmeisjes en andere religieuze symbolen op school werd het voorbije werkjaar uitgebreid gedebatteerd in het Vlaams Parlement. In de verschillende voorstellen en standpunten tekenen zich twee visies af die ook in het bredere maatschappelijke debat terugkomen. Aan de ene kant staat de visie dat elk individu vrij is om zijn godsdienst of levensbeschouwing te kiezen, maar dat – precies ter bescherming van die godsdienstvrijheid en in naam van de scheiding van kerk en staat – de beleving en uiting ervan best privé gehouden wordt en niet thuishoort in de publieke ruimte. Dus ook niet op school.
Aan de andere kant staat de visie dat om leerlingen de waarde van godsdienstvrijheid en religieuze en levensbeschouwelijke tolerantie en diversiteit bij te brengen, het juist goed is om religieuze symbolen zo weinig mogelijk te beperken. Dat biedt meer kansen voor een open dialoog over de betekenis die de dragers aan de symbolen hechten en over de waarden die ze daaraan verbinden. Alleen waar dat nodig is voor de veiligheid en de openbare orde, moeten beperkingen opgelegd worden.

De maatschappelijke discussie lijkt nog lang niet afgerond te zijn. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat het debat verder in alle openheid gevoerd kan worden en vraagt ook om naar de leerlingen zelf te luisteren. Het debat moet daarom ook in de school zelf gevoerd worden.

Een derde terrein waarover kinderen en jongeren ons aanspreken is de jeugdhulp.

> *We moeten in de instelling schoolvervangende taken doen. Ik moet hier veel poetsen, de dierenhokken schoonmaken en in de tuin werken. Ik wil die dagactiviteiten bespreken met de begeleiding en nieuwe voorstellen lanceren zoals gamen of tekenen. Ze zeggen dat de regels vastliggen. Kan ik samen met de rest van de leefgroep iets doen om daar iets aan te veranderen?*

Vragen en klachten van jongeren gaan over het recht op duidelijke informatie en participatie, maar ook over het recht op passende jeugdhulp en zorg op maat. Ook het recht op een gezinsleven verdient volgens heel wat jongeren meer aandacht.

Door problemen thuis woon ik al drie jaar in een voorziening. Ondertussen is de situatie thuis gestabiliseerd. Maar ik mag van de consulent en de voorziening nog niet naar huis teruggaan.
Ze zeggen dat het nog te vroeg is. Dat het beter is voor mij om in de voorziening te blijven want hier is meer structuur en begeleiding. Ik ben het beu dat anderen in mijn plaats zeggen wat goed is voor mij. Kunnen ze dan niet aan mijn vraag tegemoetkomen door ten minste de bezoeken aan mijn moeder op te drijven? Ik word over anderhalf jaar 18 jaar. Waarschijnlijk stopt dan de jeugdhulp en ga ik toch weer thuis wonen.

Recht op passende hulp kan alleen waargemaakt worden als er genoeg hulpverlening beschikbaar is. Meldingen laten zien dat het recht op passende hulp in het gedrang komt door wachtlijsten en een tekort aan plaatsen. Wachtlijsten zorgen ervoor dat hulpverleners creatief moeten zijn en snelle oplossingen moeten vinden in afwachting van een geschikte plaats. Daardoor krijgen kinderen en jongeren niet de zorg die ze nodig hebben. Meldingen tonen aan dat er in elke sector wachtlijsten zijn: in de residentiële voorzieningen, in de kinder- en jeugdpsychiatrie, in voorzieningen van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, in MPI's, in Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg en bij de thuisbegeleidingsdiensten. Het gevolg is dat situaties dreigen te escaleren doordat de voorzieningen niet snel genoeg kunnen inspelen op de hulpvraag.

Een groep waar we al verschillende jaren na elkaar aandacht voor vragen, zijn de kinderen met een lichte mentale beperking in combinatie met gedragsmoeilijkheden. Die kinderen zijn extra kwetsbaar. Vaak vinden ze geen plaats in de kinderpsychiatrie en in de Medisch-Pedagogische Instellingen (MPI's). Er zijn maar weinig voorzieningen die bereid zijn minderjarigen met een laag IQ en een gedragsprobleem op te nemen. Klachtenonderzoek laat zien dat bepaalde MPI's een bepaald IQ naar voren schuiven als voorwaarde om minderjarigen op te nemen. Heb je minder dan dat minimum-IQ? Pech. Dan word je niet opgenomen. Ouders en consulenten kunnen daar niets aan veranderen. De bijzondere jeugdzorg heeft niets te zeggen aan het opnamebeleid van kinder- en jeugdpsychiatrie of voorzieningen van het VAPH. Dat die sectoren naast elkaar werken, leidt soms tot schrijnende situaties. En het zorgt ervoor dat kinderen en jongeren tussen de plooien van de jeugdhulp verzeild geraken.

Dames en heren,

De Klachtenlijn is niet de enige manier waarop wij met kinderen en jongeren in gesprek gaan. Het voorbije jaar werkten we mee aan een diversiteit aan activiteiten en evenementen of zetten we er zelf op.
We maakten met de kinderen en jongeren van jeugdtheater KOPERGIETERY en in samenwerking met de Kinepolis groep filmpjes voor de Safer Internet Day. We speelden samen met honderden kinderen op de speeldag in Mechelen om zo de General Comment rond het recht op spel extra in de verf te zetten. En we discussieerden en reflecteerden op 3 mei 2013 samen met 600 jongeren van het KRAS-project van jeugddienst Globelink.

We zoeken kinderen en jongeren ook op. In scholen, instellingen, ziekenhuizen. Soms naar aanleiding van een klacht, maar ook naar aanleiding van een specifieke festiviteit of bijzonder project. Heel af en toe omdat we ons zorgen maken om wat er lokaal met jongeren gebeurt. Zo gingen we in januari twee keer in Stabroek op bezoek in scholen na berichten in het nieuws over het weren van scholieren in de plaatselijke Albert Heijn. Het is op die ogenblikken dat je van dichtbij ervaart hoe gemakkelijk het is een negatief beeld van jongeren de wereld in te sturen. En hoe

machteloos leerkrachten en hun directies soms staan in hun streven naar nuance en zorg.

Wij probeerden jongeren ook te betrekken bij de werking van de Klachtenlijn. Zo reageerde de Kunsthumaniora van Hasselt enthousiast op de vraag promofilmpjes te maken voor de Klachtenlijn. Ik toon u graag het werk van Lander en Veronika.

[FILMPJE KUNSTHUMANIORA HASSELT]

Beste mensen,

Er is de Klachtenlijn waarmee we elke dag voor kinderen, jongeren, hun ouders en anderen uit hun directe omgeving het verschil proberen te maken door te informeren, gericht door te verwijzen of door een klacht te onderzoeken. Er is daarnaast ook het vele advieswerk. De meesten onder u kennen ons van wat ik de 'grote adviezen' kan noemen. Adviezen bij een ontwerp of voorstel van decreet, adviezen bij wetsvoorstellen. Sommige van die adviezen schrijven we op vraag zoals ons advies over "Geweld en de schoolomgeving", over "Minderjarigen en Euthanasie" of over "discreet bevallen". Andere schrijven we op eigen initiatief zoals het advies over "Integrale Jeugdhulp", "Huisonderwijs" of, jawel, de "Gemeentelijke Administratieve Sancties". De meeste van die adviezen lichten we ook toe. We waren dit jaar herhaaldelijk aanwezig in de Commissies Onderwijs en Welzijn, maar ook in de Commissie Binnenlands Bestuur.
Op federaal niveau werden we twee keer uitgenodigd door de verenigde senaatscommissies voor Justitie en Sociale Aangelegenheden. Om onze adviezen beter en breder bekend te maken, ontwikkelden we vorig jaar een nieuwe website, www.kinderrechtencommissariaat.be Die website is er voor iedereen: voor de Vlaamse volksvertegenwoordiger, voor de opvoeder in een instelling, voor een medewerker van een lokaal opvanginitiatief. Ook de website toonde zijn belang. Meer dan 20.000 bezoekers gingen er op zoek naar informatie.

Er zijn de "grote adviezen", maar er is daarnaast ook het vele dagelijkse advieswerk. De signalen op basis waarvan die kleinere adviezen tot stand komen zijn voor ons bijzonder belangrijk. Ze geven ons een breder beeld van de leefsituatie van kinderen en jongeren in Vlaanderen. En tegelijk tonen ze ons een duidelijke bekommernis om de aandacht voor kinderrechten op de vele plaatsen waar kinderen en jongeren actief zijn.

> *De politie haalde bij ons op school twee kleuters op voor een videoverhoor. De politie bracht ons pas een kwartier vooraf op de hoogte. Kan dat zomaar? Wie moet de ouders verwittigen? Kunnen we eisen dat er iemand van de school meegaat zodat de kleuters toch iemand kennen met wie ze vertrouwd zijn?*
>
> *Yelena zit bij ons op school in het zesde jaar sociaal technische wetenschappen. Ze is op het einde van het lager onderwijs naar België gekomen en heeft haar zes jaren secundair onderwijs vlekkeloos doorlopen. Ze staat op het punt haar einddiploma te halen, maar het gezin is na de paasvakantie overgebracht naar het gesloten centrum in Steenokkerzeel. Als school willen wij graag het meisje de kans geven haar diploma te halen.*

We kregen ook heel wat vragen en signalen rond kinderen en de media. Soms gaat het over een vals Facebookprofiel dat maar niet wegraakt van het internet. Of over kranten en tijdschriften die foto's van minderjarigen publiceren zonder dat de minderjarige of zijn ouders op de hoogte zijn. Er verschijnen zelfs beelden van minderjarigen die uitdrukkelijk te kennen gaven dat ze dat niet wilden. Tot vandaag botsen we op situaties waarin jongeren bij klachten weinig of geen slagkracht

hebben. Internetbedrijven bijvoorbeeld hebben vandaag veel te weinig een toegankelijke en daadkrachtige klachtenprocedure. Wel, wie zich richt tot jongeren als consument, moet die jongeren ook au sérieux nemen. Vandaag is het praktisch onmogelijk om rechtstreeks contact op te nemen met bedrijven als Facebook of Google.
Een belangrijke vraag dringt zich telkens weer op: Hoe verhouden de inspanningen van scholen en ouders om de weerbaarheid en mediawijsheid van jongeren te bevorderen, zich tot de inspanningen van de industrie? Wat betekenen het kindperspectief en de rechten van de jonge mediagebruiker voor de dagelijkse werking van de sector? De meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat maken duidelijk hoe nodig die oefening wel is.

Ik vind het daarnaast ook belangrijk dat kinderen en jongeren zelf aan bod komen in de media. Journalisten en programmamakers moeten dan wel uitdrukkelijk oog hebben voor de positie en de mening van minderjarigen, zowel vóór, tijdens als na het productieproces. Zo moeten programmamakers kinderen die meewerken aan reportages vooraf goed informeren over de doelstellingen van de reportage, en over waar ze de reportage gaan tonen. Jongeren die onder een jeugdbeschermingsmaatregel staan, vragen een extra omzichtige behandeling. Toch moeten ook zij de kans krijgen hun verhaal te vertellen. Maar de huidige wetgeving is streng. De minderjarige mag niet identificeerbaar in beeld komen. Sommige jongeren missen door die regel hun recht om zich te uiten en mee media te maken. Ook daar dringt een debat zich op. Met het belang van het kind als leidend principe, laat dat duidelijk zijn.

Dames en heren,

Ik krijg regelmatig de vraag of het goed gaat met de kinderrechten in Vlaanderen. Ik kan daar niet zomaar in een, twee, drie een antwoord op geven.

Ja, ik heb dit jaar opnieuw heel krachtige organisaties en mensen aan het werk gezien die tonen dat een kinderrechten- en mensenrechtenperspectief werkt:

- Er is het project “Tijdstap” waarin een groep scholen in Eke samenwerkt met het Pedagogisch Centrum Wagenschot, het CLB en de lokale stadsdiensten om jongeren die schoolmoe zijn niet te laten vallen, maar vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid nog meer in deze jongeren te investeren.
- Er is het Agentschap Jongerenwelzijn en de Zorginspectie die interessante pistes uittekenen om het klachtrecht in de jeugdinstellingen en vooral in de Gemeenschapsinstellingen sterker vorm te geven.
- Er was en is de sterke mobilisatie rond de GAS-boetes waarbij meer dan 200 organisaties zich uitspraken voor meer engagement tegenover kinderen en jongeren in plaats van een door een buikgevoel ingegeven repressief beleid.
- Er zijn de lokale ombudsmannen- en vrouwen die enthousiast meedachten over hoe kinderen en jongeren in hun werking voldoende zichtbaar kunnen zijn.
- Er is de stuwende kracht van Global Compact Belgium en UNICEF België om bedrijven in België actief aan de slag te laten gaan met “children’s rights and business principles”.
- Er was de grote interesse bij de onderwijsvakbonden voor ons advies “recht doen aan kinderen met een label” en de spannende, maar belangrijke discussies met de verschillende afgevaardigden die daaruit voortvloeiden.
- Er was de kinder- en jeugdpsychiatrie in Aalst die haar 20e verjaardag vierde en kinderrechten als centraal thema naar voren schoof.
- Er is de kunstendag voor kinderen en er zijn de goede voornemens voor een kindvriendelijker kunstenbeleid van HETPALEIS.

- Er was priester Daniël Alliet hier in Brussel die zijn kerk ter beschikking stelde voor allerlei activiteiten rond kinderrechten en mensenrechten.
- Er was het succesvolle initiatief Zuiddag waardoor duizenden jongeren zich engageerden voor kinderrechten in het Zuiden.
- Er was vanmorgen nog de uitreiking van het label 'kinderrechtenschool' aan basisschool De Zonnewijzer in Woluwe, een initiatief van Plan België.

En toch. Toch stellen we vast dat vandaag nog te veel kinderen en jongeren in Vlaanderen tussen de plooien vallen. En als we de prognoses van Europese en mondiale instellingen zoals de Wereldbank mogen geloven, zullen de volgende jaren nog veel meer kinderen en jongeren tot de groep van maatschappelijk kwetsbaren behoren. Zo is intussen iedereen het erover eens dat kinderen en gezinnen met kinderen de grootste gevolgen dragen van de wereldwijde financiële crisis. 'Tussen de plooien' laat zich lezen in een veelvoud aan betekenissen.
We zien hoe kinderen bijvoorbeeld tussen de plooien van verschillende verantwoordelijke overheden vallen. Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die erkend zijn of subsidiaire bescherming genieten, kloppen aan bij een OCMW om aanspraak te maken op een leefloonequivalent, maar blijven met lege handen staan omdat lokale overheden vinden dat de Vlaamse en federale overheid ze te weinig ondersteunt. Kinderen vallen ook tussen de plooien van sectoren. Zo zien we scholen die bereid zijn om in het project 'Inclusie' te stappen, maar niet altijd in staat zijn om kinderen behoorlijk individueel bij te staan. Kinderen met een handicap hebben in het gewoon onderwijs soms persoonlijke assistentie nodig. Het persoonlijke-assistentiebudget (PAB) kan daar bij helpen. In de praktijk zien we dat die kinderen vaak geen prioriteit krijgen en de wachtlijsten voor het PAB erg lang zijn. Met een duidelijke impact op hun schoolloopbaan tot gevolg. Kinderen vallen ten slotte ook tussen de plooien van volwassen die verantwoordelijkheid voor hen dragen. Het meest terugkerende voorbeeld daarvan zijn die kinderen die tussen hun ouders vallen op het ogenblik dat die een strijd beginnen te voeren met elkaar. Ook al is het co-schoolschap ondertussen van de baan, die strijd heeft een grote impact op het dagelijkse leven van kinderen. Dat heb ik in het begin van mijn presentatie al duidelijk geïllustreerd.

Kan de aandacht voor kinderrechten ervoor zorgen dat kinderen minder tussen de plooien vallen? Ik denk het wel. Al moeten we dan wel dringend tijd maken om zorgvuldiger te spreken over kinderrechten en mensenrechten.

In een recent artikel "Op welk welzijnswerk hebben burgers recht?" geeft Bernard Hubeau aan dat we evolueren naar een samenleving waarin te weinig overheidszorg voor zwakkere groepen gepaard gaat met meer schuldinductie en extreme 'voor wat, hoort wat'-redeneringen. We zien vandaag hoe onze samenleving als geheel, inclusief vele maatschappelijke instellingen, op uitgeslotenen en devianten steeds meer reageert met bestraffing en sociale controle. De roep naar een strengere regelgeving, naar meer verboden en nog meer controles zijn doorgaans gericht tegen die dingen die ons zeker niet, maar anderen juist wel raken. Een belangrijk gevolg is dat sociale rechten zo een erg voorwaardelijke invulling krijgen. In Nederland heeft het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid deze discussie aangezwengeld. Uit de studie blijkt dat waarden en normen belangrijker gevonden worden voor de ander, maar niet voor zichzelf. Het rapport draagt dan ook de toepasselijke naam: "Waarden en normen en de last van het eigen gedrag". De hele discussie over de leeftijdsverlaging voor de GAS-boetes van 16 naar 14 jaar illustreert deze tendens op een bijzonder pijnlijke manier. Het gevaar bestaat dat we in de hele beweging voor een verdere versterking van de GAS, de strijd tegen kansarmoede, en sociale uitsluiting uit het oog verliezen. De oorzaken die aan de basis liggen van 'storend' gedrag krijgen geen plaats, laat staan een oplossing in de GAS. De focus komt te liggen op de manifestatie van bepaald

gedrag, eerder dan op de achterliggende redenen voor dat gedrag. Vaak zelfs met de bedoeling om die lastige vragen niet langer te moeten stellen. Het gaat dan simpelweg om jongeren die zich verantwoordelijk moeten gedragen en ouders die hun kinderen onder controle moeten houden.
GAS-boetes verschijnen zo als geïnstitutionaliseerd onvermogen om constructief om te gaan met samenlevingsproblemen zoals armoede, slechte huisvesting, of gebrek aan openbare ruimte.

De overheid heeft hier op zijn minst een belangrijke opdracht. Ze heeft de verplichting om de waarden van de democratie en de rechtsstaat en het open karakter ervan in stand te houden. Concreet betekent dit dat de overheid de waarden van pluriformiteit en de doorwerking ervan in de democratische rechtstaat zichtbaar moet uitdragen. Bescherming van mensenrechten en kinderrechten als basiswaarde van elke samenleving moet zo een prominente plaats blijven en krijgen. Dat is veel meer dan het platte “niet alleen rechten, maar ook plichten” of “ik heb niets tegen kinderrechten, want ik heb ook drie kinderen”. Dat vraagt een grondige reflectie over de plaats van mensenrechten en kinderrechten in de sociale rechts- en verzorgingsstaat van vandaag. Laat ons daar de komende tijd samen werk van maken. En laat dit jaarverslag daarvoor alvast een inspiratiebron zijn.

Dames en heren,

Voor ik het woord geef aan voorzitter Jan Peumans van het Vlaams Parlement, wil ik graag nog enkele mensen bijzonder bedanken. Voor het eerst vroegen we mensen om een korte reactie op wat in de verschillende hoofdstukken van ons jaarverslag aan bod komt. Mijn dank gaat uit naar Tim Pauwels, voormalig Manager Ethiek bij de VRT, Frank Cuyt, algemeen directeur van het Vlaams Welzijnsverbond, Mia Douterlungne, administrateur-generaal van de Vlaamse Onderwijsraad, Patrick Vandelanotte, coördinator van GRIP vzw, Chris De Bruyne, coördinator van het VCOK en Iris Van der Veken, voorzitster van ons overleg- en adviesorgaan.

En ten slotte bedank ik ook u voor uw aandacht. En tegelijk nodig ik u uit op onze studiedag over kinderen op de vlucht, hier in De Schelp, over drie weken, op 11 december. En dan geef ik nu graag het woord aan parlementsvoorzitter Jan Peumans.

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris